

Saksbehandler: Hans Arne Akerø

Referanser:

Saksdokumenter:

11.05.2010	Forslag til dåpsliturgitekst til KR mai 2010 (<i>vedlagt</i>)
14.05.2010	Dåp Alm best.doc (<i>vedlagt</i>)

Dåpsliturgi - forslag til KR mai 2010

Sammendrag

Det fremlagte, reviderte forslaget til ny dåpsliturgi bygger på Forslag til dåpsliturgi for Den norske kirke (2008) og på den brede høringen som har vært til dette. Av de endringer som er gjort i det nye reviderte forslaget i forhold til Forslaget 2008 kan følgende nevnes:

- Dåpen som formidling av *frelse* og dåpens *nødvendighet* er forsøkt tydeliggjort, i tråd med en hovedkritikk fra svært mange høringsinstanser.
- Forståelsen av de ulike betegnelser for hva dåpen *gir* er forsøkt forklart gjennom en mer utførlig åpningsformulering og andre uttrykk som tydeliggjør bakgrunnen for dåpen og hva som skjer i dåpen.
- Forholdet mellom *skapelse* og *frelse* er vevet sammen gjennom hele liturgien. Dette kommer tydeligst fram i del 1. *Mottakelse til dåp*, som ikke kun uttrykker en takk for *livet*, men også for *dåpen*.
- Metaforer og begreper som anvendes på dåpen i de ulike bønner og utsagn er forsøkt bedre integrert i forhold til hverandre og i det liturgiske handlingsforløpet.
- Joh 3,16 er innført som avslutning på den innledende dåpsforklaringen og Mark 10,13-16 er beholdt i mottakelsesdelen (før Matt 28,18-20 leses), men gjort til en obligatorisk tekst både ved barnedåp og dåp av unge/voksne. Øvrige bibeltekster er gjort til en fakultativ 3. lesning og de ulike tekstene er gitt nye innledningsformuleringer.
- Anliggendet om at dåpen, uavhengig av alder på den som blir døpt, prinsipielt gir det samme, er videreført og styrket.
- Sammenhengen mellom dåpen og troen er styrket ved at dåpsbefalingen introduseres som ord både om *dåpen* og *troen*.

- Preposisjonen ”i” er endret til preposisjonen ”til” i formuleringen ”Jeg døper deg *til* Faderens og Sønnens og Den hellige Ånds navn.”
- I tråd med økumeniske anbefalinger om hva enhver dåpsliturgi bør uttrykke (jfr. BEM-dokumentet/Limaerklæringen: ”er kalt til å være vitner for evangeliet”) er det innført et nytt ledd før fadderformaningen om det kall og oppdrag alle døpte har, og dette satt i sammenheng med forløsningen av hele skapelsen .

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar det fremlagte forslag til Ordning for dåp i hovedgudstjenesten og forslag til Alminnelige bestemmelser om dåp (se eget dokument), med de endringer som fremkom i møtet.
2. Kirkerådet ber administrasjonen utarbeide Ordning for dåp i egen gudstjeneste etter de retningslinjer som er gitt i saksfremstillingen og i Kirkerådets kommentarer.
3. Kirkerådet oversender disse 3 forslagene til Bispemøtet for læreuttalelse, med sikte på behandling i Kirkemøtet 2010 og 2011.

Saksorientering

Bakgrunn

Hva har vært innvendingene mot nåværende ordning for dåp (1978) og hva er forventningene til en ny dåpsliturgi? Dette spørsmålet ble besvart slik i saksdokumentet til Kirkerådets møte i september 2008:

Det som for mange har vært mest synlig og derfor har stått fremst i bevisstheten, er nok mangelen på takk.... En savner da muligheten for å gi uttrykk for det helt elementære: takk for barnet / for det nye livet som er skapt. Det leder over til det andre momentet: Et svakt og utilstrekkelig skapelsesperspektiv. I vår tid er det mer nødvendig enn noen gang å fastholde at mennesket er skapt av Gud, til og med skapt i Guds bilde.

Særlig i den første tiden med den nåværende liturgien var det mye uro omkring bønnen ved døpefonten... meningene omkring denne bønnen har aldri falt ordentlig til ro. Det har også vært en god del oppmerksomhet omkring bruken av begrepet Guds barn...

Bortenfor disse problemstillingene gjør det seg også helt tydelig gjeldende synspunkter og oppfatninger i vår kirke som uthuler eller bevisst bryter med dåpens sakramentale karakter. Selv om man ikke har rom for den radikale frelsesformidlingen i dåpen, fastholdes handlingen som en vakker skikk. Når fokus slik fullstendig flyttes over på takken for det nye livet, får handlingen ensidig karakter av overgangs- eller sosialiseringsseremoni. Det markeres at et nytt liv er kommet til, en ny person tas opp i familiefellesskapet og samfunnet.

I tillegg til disse spørsmålene er det naturlig å nevne to momenter: Det første er bruken av dåpslys, det vil si å tenne et lys i tilknytning til selve dåpshandlingen og overrekke dette til familien. Det andre momentet er å løfte og holde frem barnet etter dåpen som en tydelig presentasjon.

Disse grunnene gjorde det naturlig å se dåpsliturgien i sammenheng med hele gudstjenestereformen og dens ideer. Arbeidet startet derfor opp i Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) i 2004, med opprettelse av underutvalg som arbeidet fram forslag til nye liturgier. Underutvalg for dåp (UU3) utarbeidet først hele tre ulike liturgier og sendte disse ut til utprøving i menigheter. Man ønsket at reformarbeidet skulle være åpent og erfaringsbasert og la til rette for at menighetene skulle kunne medvirke til utforming av nye liturgier. Erfaringene fra menighetene lå til grunn for en bearbeiding av de tre framleggene fram mot én liturgi som ble oversendt NFG i juli 2007. NFG behandlet dette forslaget flere ganger, før det ble oversendt til Kirkerådet i februar 2008.

Kirkerådet behandlet framlegget til ny dåpsliturgi tre ganger (se sak KR 14/08, 30/08 og 59/08). I presentasjonen av tredje gangs behandling heter det: Kirkerådet har allerede to

ganger behandlet forslag til ny dåpsliturgi (se sak KR 14/08 og 30/08). Ved begge anledninger fremsatte KR grunnleggende kritikk av det forslaget som var fremlagt. Andre gangs behandling endte med at et flertall i KR ikke ville stille seg bak et vedtak om å sende det foreliggende forslag ut til høring. Medvirkende til dette var også en antakelse om at Bispemøtet uansett ikke ville komme til å klarere at en dåpsliturgi som i det vesentlige lignet det foreliggende forslag, ble fremmet for Kirkemøtet.

Kirkerådet var tilfreds med:

1. Visjonen fra Underutvalget for dåp (UU 3) og NFG om en dåpsliturgi som ivaretar skapelse, frelse og etterfølgelse og som står i samspill med menneskers livserfaringer.
2. Takken for barnet/det nye livet.
3. Skapelsesdimensjon med alternative formuleringer.
4. Den tredelte strukturen med *mottakelse, dåpshandlingen og livet i dåpen*.

Kirkerådet innvendte at forslaget inneholdt:

1. Et utilstrekkelig uttrykk for dåpens sakramentale karakter, selv om både UU3 og NFG hadde ein klar intensjon om å understreke dette.
2. Et uklart forhold mellom dåp og tro.
3. En svekkelse av dåpens eskjatalogiske side.
4. En uholdbar tilretteleggelse av den vekt opplæringen og forpliktelsen knyttet til dåpen har.
5. Et liturgisk språk som er for kort og knapt.

Det ble så foretatt en lett revidering av NFGs forslag til ny dåpsliturgi som Kirkerådet sendte på høring i september 2008.

Etter utprøving av dåpsliturgiforslaget i menighetene og etter høringen, ble det i Kirkerådets sekretariat utarbeidet et utførlig hørings sammendrag, som er tilgjengelig for dem som ønsker å gå nærmere inn i materialet. Høringen ble i januar 2010 presentert og drøftet i *Høringsutvalg for liturgi*. For å holde progresjonen i den videre saksgang med hele gudstjenestereformen valgte Kirkerådets sekretariat å legge dåpsliturgien fram for Kirkerådet i maimøtet. I forkant av dette ble det i mars-april utarbeidet et foreløpig forslag til revidert dåpsliturgi. Liturgiforslaget ble drøftet på en bred faglig konsultasjon 27. april. Forslaget fikk god respons, samtidig som det på konsultasjonen og i dagene etter ble lagt fram en rekke nye innspill til endringer. Disse er blitt bearbeidet i sekretariatet og avspeiler seg i det forslaget som hermed legges fram for KR til behandling.

Høringen

75 høringsinstanser og menigheter gav hørings svar. Med høringsinstanser menes biskoper og bispedømmeråd, teologiske fakulteter og høyskoler, kristne organisasjoner, kirkelige yrkesorganisasjoner mm. De fleste menighetene i høringen har prøvd liturgien.

Enkelte menigheter som har tatt i bruk prøveliturgien for hovedgudstjenesten har vært avvisende til å ta i bruk forslaget til dåpsliturgi. I tillegg har en rekke andre personer sendt inn kommentarer og endringsforslag, og flere har levert fullt utskrevne forslag til ny dåpsliturgi. Til sammen finnes godt over hundre hørings svar. Gjennomgående er prøvemenighetene mer positive enn andre høringsinstanser både når det gjelder dåpsliturgi og hovedgudstjeneste.

Hva i Forslaget 2008 får tydeligst støtte i hørings svarene?

1. Styrkingen av skapelsesteologiske motiv.

- Takken for det nye livet/dåpsbarnet. Hele 95,9 % gir støtte til dette.
- At det er tatt inn ulike alternative takkebønner (75 %)
- At skapelsesteologiske motiv er styrket. Hele 94 % gir støtte til dette.

En høringsinstans beskriver denne nyvinning slik:

Sammenliknet med nåværende dåpsliturgi er forslaget en stor nyvinning![...] Forslaget verdsetter barnet og skapelsen. Dette motivet har vært helt fraværende i vår dåpsliturgi, bortsett fra det som generelt sies om skapelse i første trosartikkel. Når dåp og fødsel er så nært knyttet sammen som hos oss, er det utrolig at vi så lenge har kunnet leve med en liturgi som ikke har tematisert skapelsen eller uttrykt takk for barnet. Motivets forsvant ut av vår kirke da skikken med "inngangskonene" ble borte. I bønner for inngangskonene ble både barnet og fødselen verdsatt.(Hamar bispedømme)

Noen høringsinstanser bemerker at de mest brukte dåps salmene i dag har med takken for livet og for barnet, og at det skapelsesteologiske ligger i den trinitariske dåpsformelen, men ønsker likevel at dette perspektivet skal komme sterkere til uttrykk i liturgien enn i dag. Det vises til Forslagets innledningsord og takkebønn (Stavanger bispedømme, Presteforeningen m.fl.).

Flere høringsinstanser mener imidlertid at skapelsesteologien i forslaget ikke er gjort på en tilfredsstillende måte: Det står i for stor grad som et isolert tema og gjennomsyrrer ikke hele liturgien, men kun første hoveddel, eller er for konsentrert om dåpsbarnet (Oslo bispedømmeråd, Mellomkirkelig råd, Teologisk fakultet, Gressvik menighet m.fl.):

Vi mener det blir viktig å tydeliggjøre at vi ikke bare takker for det enkelte barn, men for det liv Gud i sin nåde har gitt oss, som til syvende og sist sprenger dødens grenser. Det blir viktig å ivareta både det individuelle og det eksistensielle aspektet, og vi mener at det siste kan styrkes [...] Det er avgjørende viktig at takken for det nye livet ikke bare dreier seg om det enkelte barn, men for livet og skaperverket i all dets storhet. Vi vet at det også i blant skjer fødsler som impliserer så store utfordringer at vanskeligheter truer med å overskygge takknemligheten og gleden. Vi ønsker at forslaget inneholder formuleringer som kan åpne for å inkludere disse erfaringene.(Praktisk teologisk seminar)

Flere høringsinstanser peker også på at skapelsen er vektlagt på en måte som svekker nyskapelsen/frelsen (Tunsberg bispedømme, Nord-Hålogaland bispedømme, Ask, Herdla, Tveit og Meland menigheter m.fl.).

- *I det fremlagte forslaget er det skapelsesteologiske perspektivet beholdt - og forsøkt styrket ved at hele skaperverket er trukket sterkere inn i alle tre hoveddeler, og hvor nyskapelsen er tematisert ut fra Rom 8.*

2. Den tredelte strukturen i liturgien .

Den tredelte strukturen Mottakelse – Dåpshandlingen – Livet i dåpen har fått god oppslutning i høringen (86 %).

I følge høringen er det imidlertid uklart hvordan denne strukturen skal oppfattes. Flere understreker at den ikke er, og heller ikke bør være identisk med en fordeling av de tre trosartiklene (Gressvik menighet, Teologisk fakultet m.fl.). Det må heller ikke oppfattes som at de tre delene er like viktige, ettersom dåpshandlingen er det sentrale (Stavanger bispedømme). Omtale av innholdet i dåpen må ikke avgrenses til bare del 2 (Møre bispedømme). Flere stiller seg også spørrende til plassering av barneevangeliet og fadderformaningene, og ser dette i sammenheng med en uheldig form for tredeling.

Teologisk fakultet spør hva mer denne inndeling skal være enn en teknisk progresjon fra ”innledning” via ”kjernehandling” til ”avslutning”:

Mest nærliggende ville det vel være å tolke den tredelte liturgiske progresjon som svarende til tidsfaser, altså veien til dåp, selve dåpen og veien etter dåpen.[...] Men å kople slike faser til hver sin av troens artikler, er og blir dårlig treenighetsteologi.”

- *I det fremlagte forslaget er den tredelte strukturen, og benevnelsene på de tre delene, beholdt, men det er forsøkt tydeliggjort at alle tre troens artikler er uttrykt i alle deler av liturgien.*

3. En felles dåpsliturgi for alle aldersgrupper

Høringen gir sterkt støtte til at dåpsliturgien skal være utformet uavhengig av alderen til den dømte (89,3 %). I Forslaget 2008 kommer dette anliggende til uttrykk ved at det er satt inn alternative formuleringer henholdsvis for barn og for eldre barn/unge/voksne.

I Forslaget 2008 var Mark 10,13-16 (ofte kalt ”barneevangeliet”) tenkt lest kun ved dåp av barn, og Gal 3,26-28 leses for eldre barn/unge/voksne. Til dette bemerker IKO:

Det kan være lurt å supplere Mark 10,13-16 ved dåp av ungdom/voksne, men etter vår mening bør Mark 10,13-16 alltid leses i forbindelse med dåp. Teksten handler ikke bare om barn, men om alle menneskers forhold til Jesus. Teksten er således like mye rettet inn mot voksne, og bør derfor lyde ved hver dåp.

Dette synspunkt støttes også av Borg biskop, og er videreført i det fremlagte forslaget, hvor Mk 10,13-16 skal leses ved hver dåp. Ved dåp av eldre barn/unge/voksne introduseres derfor teksten med følgende formulering: "La oss høre Jesu ord om hvordan Guds rike åpnes for oss:" Dermed er det i det fremlagte forslaget også foreslått å videreføre plasseringen av denne teksten i dåpens innledningsdel, før Matt 28 leses, og da ikke utelukkende i skapelsesteologisk forstand, men også relatert til frelsen.

En problemstilling er også hva liturgen sier og gjør når små barn og unge/voksne blir døpt i samme gudstjeneste. Dette er det gitt nærmere anvisninger om i det fremlagte forslaget.

- *I det fremlagte forslaget er dåpsliturgien videreført som en felles liturgi, uavhengig av alder til dem som skal døpes. Dette prinsippet er også forsøkt styrket på to måter:*
  1. Ved at Mark 10,13-16 leses ved hver dåp, uavhengig av alder. Denne teksten har derfor fått en mer sentral rolle i dåpsliturgien.
  2. Ved at det er satt inn nærmere anvisninger for dåp når små barn og unge/voksne døpes i samme gudstjeneste.

4. Andre sider ved Forslaget som har fått god oppslutning i høringen

I høringen har en rekke andre sider ved Forslaget 2008 fått god støtte:

- A. At korstegnet er beholdt på samme sted som i gjeldende liturgi (97,1 %).
  - B. At dåpslys er tatt inn, anvisningene for dette og liturgens ord, Joh 8,12 (62,2 %). Et knapt flertall i høringen går inn for at bruk av dåpslys ikke bør være en normalordning, men avgjøres innenfor lokal grunnordning (51,4 %).
  - C. At fadderformaningen er lagt etter dåpen (73,3 %).
  - D. Presentasjon av de døde. Et knapt flertall vil legge avgjørelse om dette til Lokal grunnordning.
  - E. Forslaget til alternative bibeltekster mener mange er bredt og godt, mens andre mener det er for mange forslag. Flere stiller seg kritiske til å ha med andre tekster enn de tekstene som direkte omtaler dåpen, mens andre ønsker å beholde slike tekster som Salme 139 og å ta inn Salme 8. Særlig Salme 139 ønsker mange å beholde
- *I det fremlagte forslaget er punktene A-D videreført. Uenigheten om punkt E, den store bredden av mulige tekstvalg, er forsøkt løst ved at alle tekster (utenom de obligatoriske tekstene i Mark 10 og Matt 28) er plassert i en egen gruppe som en fakultativ "3. lesning". Dermed oppnår en både innstramming og mulighet til bredde. Innenfor "3. lesning" er det i tråd med høringen foretatt en prioritering av hvilke tekster som gjengis og hvilke tekster som det kun henvises til.*

Hva i Forslaget 2008 får sterkest kritikk i høringsvarene?

5. Dåpen som nødvendig til frelse

Den sterkeste kritikken av dåpsliturgien er at den ikke tydeliggjør hvorfor dåpen er *nødvendig*. 70,3 % av alle høringsvarene mener at dette ikke kommer klart fram i Forslaget. Hele 91,2 % av *høringsinstansene* (bispedømmer, fakulteter, organisasjoner mm) mener dette, og også blant prøvemenighetene er kritikken uvanlig sterk (44,1 %). Alle bispedømmene og utdanningsinstitusjonene uttrykker denne kritikken.

Til spørsmålet om dåpsliturgien legger tilstrekkelig vekt på dåpen som *frelsesformidling* er kritikken også tydelig: 63,5 % av alle høringsvarene svarer nei på dette, fordelt slik at hele 82,4 % av høringsinstansene og 41,2 % av prøvemenighetene er kritiske.

Formuleringen i Forslaget 2008 som først og fremst setter ord på det som ofte kalles "dåpens mørke bakgrunn", lyder: "Vi er mennesker *under syndens og dødens vilkår*, men i dåpen forenes vi med den oppstandne Kristus." På spørsmålet om denne setningen godt nok ivaretar "hva frelse i dåpen innebærer", svarer 63,5 % nei (76,5 % av høringsinstansene og 47,1 % av prøvemenighetene).

Disse prosenttallene får mer mening når noen av høringsvarene gjengis. Mange av disse høringsvarene er knyttet til formuleringen "Vi er mennesker *under syndens og dødens vilkår*". Dette er det tydeligst begrunnede utsagnet i Forslaget 2008 for dåpens *nødvendighet*, fremhever flere.

Forslaget er preget av utilstrekkelig refleksjon over både hva frelsen er, og hva som er frelsens kristologiske grunnlag. Tydeligst er dette i leddet "Vi er mennesker under syndens og dødens vilkår..". Etter denne beskrivelse av vår ufrelste tilstand sies det her at den frelse som gis i dåpen, er at vi forenes med den oppstandne Kristus. Nå lever vi imidlertid også etter dåpen under syndens og dødens vilkår, og derfor er den motsetning dette utsagnet opererer med, ikke egnet til å oppfange hva som skjer i dåpen. Dertil er det i beste fall en halv sannhet at vi i dåpen forenes med den oppstandne Kristus. Mer grunnleggende er det at vi forenes med den korsfestede Kristus, og at dette er grunnlaget for at vi skal oppstå med ham, og, for den saks skyld, for at vi fortsetter å leve under syndens og dødens vilkår like inntil dåpen fullbyrdes i oppstandelsen på den ytterste dag (Teologisk fakultet).

Dåpens nødvendighet gir seg av menneskets synd og skyld. Den foreslåtte formuleringen av liturgens ord etter lesningen av innstiftelsesordene, at vi "er mennesker under syndens og dødens vilkår" får ikke klart nok fram at alle mennesker står skyldige for Gud. Det er teologisk viktig å få fram at vi alle både er skapninger og syndere. En bør finne en formulering som sier noe i retning av: "Vi er skapt av Gud i hans bilde, men vi har vendt oss bort fra ham og er kommet under syndens og dødens makt. I dåpen forener Gud oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus til frelse og nytt liv. På denne måten blir dåpens nødvendighet klart uttrykt,

og dåpens innhold formuleres på en måte som svarer til det kristologiske [=læren om Kristus] og soteriologiske [=læren om frelsen] grunnsynet på dåpen. (Det teologiske Menighetsfakultet)

Dåpens nødvendighet er nedtonet i forhold til dagens liturgi. Det eneste stedet der en finner dette er i uttrykket ”syndens og dødens vilkår”, en formulering som både er vag og er menighetspedagogisk dårlig [...]. Det synes som det skapelsesteologiske skygger for den nytestamentlige nyskapelsesteologi (Hamar bispedømme).

Forslaget svarer til mye av det behovet som den gjeldende dåpsliturgien har etterspurt. Et spørsmål er likevel om forslaget fremmer idyllen og tilslører behovet for frelse. [...] Skal vår kirke være tydelig på at dåpen er nødvendig til frelse (CA IX og CA XIII)? I så fall bør det komme tydeligere fram enn forslaget viser. Skal liturgien ta hensyn til dem som av ulike grunner ikke er/blir døpt? (Borg bispedømme)

I dagens liturgi sies det tydelig at barnet er født med menneskeslektens synd og skyld, noe som får fram både den enkeltes ødelagte forhold til Gud og at menneskeslekten som et hele har et ødelagt gudsforshold. Dette er avsvirket i forslaget. Kombinert med manglende syndsbejennelse i starten av gudstjenesten er menneskets synd og skyld svært utydeliggjort i det samlede forslaget. Dermed avsvirkes også behovet for frelse (IKO).

For å tydeliggjøre dåpens nødvendighet, må menneskets situasjon før og etter dåp markeres bedre. Dette handler både om hvordan handlingsforløpet utformes [...] og hva dåpsliturgien sier med ord: At dåpen gjør med oss, som vi ikke er i stand til å gjøre selv: frelse oss og sette oss inn i et levende forhold til den treenige Gud. Vi tror dåpens nødvendighet kunne komme fram ved følgende formulering, for eksempel som innledning til forsakelsen og troen: ”Vi er mennesker under syndens og dødens vilkår. Derfor vender vi oss til Kristus. Bare han kan løse oss fra syndens makt og sette oss fri” (Gressvik menighet).

Dåpens ”mørke bakgrunn” (Fæhn) er ikke tydelig nok uttalt. Det blir derfor nærmest uforståelig hvorfor dåpen er nødvendig (Universitetet i Bergen, Griegakademiet).

Dåp som Guds frelseshandling bør tydeligere fram her, slik som NFG AU foreslo: ”I dåpen frelser Gud oss fra synden, døden og det onde og forener oss med Kristus” (Høgskolen i Staffeldtsgate).

MKR ber om at det arbeides videre med forslaget for at skapelse, dåpens nødvendighet og dåpens frelse skal komme sakssvarende og relevant til uttrykk i dåpsliturgien som helhet (Mellomkirkelig Råd).

Flere høringsinstanser og menigheter fremhever at dåpen innebærer en ”dramatisk overgang i teologisk forstand, og at dette ikke kommer godt nok fram i Forslaget

2008. En kan kanskje si at det som er forskjellen mellom å betrakte dåpen som en *velsigneshandling* og som et *sakrament*, er at dåpen, forstått som et sakrament, representerer en dramatisk og skjelsettende *overgang* (latin: *transitio*). Dåpen innebærer et skifte av maktsfære, en overgang fra død til liv. *Velsignelse* er en bekreftelse og styrking av noe som allerede er, mens *sakrament* innebærer en overgang eller brudd: noe nytt blir til som ikke var der før, samtidig som der er en kontinuitet. At dåpen innebærer en overgang etterlyses bl.a. av følgende høringsinstanser:

Dåpens nødvendighet til frelse kommer dårlig fram. Syndens og dødens vilkår er for svakt uttrykt. Jeg savner også dåpens drama. Vi dør med Kristus og oppstår med ham. Det er ikke tydelig at dåpen representerer en dramatisk overgang fra død til liv, og at den er et vendepunkt i den enkeltes liv. Transitio-motivet må styrkes. Dåpen er en overgang fra en tilstand til en annen, fra skapelse til nyskapelse (Nord-Hålogaland biskop).

Det må synliggjøres at dåpen er en overgang i teologisk forstand, "transitio",-motivet må ivaretas. Innhold og intensjon må være tydelig i alle ledd og formidles i alle alternativene (Oslo bispedømme).

At det kan være en krevende oppgave å kommunisere denne overgang - og dåpens nødvendighet midt i gleden og festen over et barn som er født og bæres til dåp, gir Agder og Telemark biskop og bispedømmeråd uttrykk for:

Selv om døpefonten ikke er stedet for å forkynne arvesynden så den truer feiring og glede, må vi ikke uttrykke oss slik at vi motsier denne. Vår nåværende liturgi sier: "Født med menneskeslektens synd og skyld". Vi frelses ikke fordi vi bare lever i en verden der det finnes synd og død, men fordi vi også er en del av dette selv (Agder og Telemark bispedømme).

Før det konkluderes om denne problemstillingen, må kritikken ovenfor ses i sammenheng med en annen kritikk som mange respondenter i høringen gir uttrykk for. Svært mange etterlyser "tydelige ord".

6. Tydelige ord og sammenheng mellom begrepene i liturgien

Gjennom hele høringen etterlyses "tydelige ord", ord og begreper som ikke bare henviser til en kunnskap som det forutsettes at man allerede har og som man kan forstå ordene ut ifra, men som uttrykkes i en sammenheng og på en måte som gir en umiddelbar forståelse av hva de betyr. Mange begreper som anvendes om dåpen i Forslaget forekommer også i gjeldende dåpsliturgi fra 1978, men der står de i en annen kontekst og det finnes andre utsagn som gjør dem forståelige. Tydelige ord etterlyses bl.a. i følgende høringsuttalelser:

Alle er ikke inneforstått med (enige i utleggelsen av) innholdet i det som blir sagt. Hva er "Guds store fellesskap"? Hva er "Guds gode gaver"? Disse begrepene formidler litt lite presist (Borg bispedømme).

Formuleringen "gir oss del i sine gode gaver" – oppleves lite konkret (Luther er i lille katekisme pedagogisk mye mer klar – et eksempel til etterfølgelse: "Dåpen virker syndenes forlatelse, frelser fra døden og djevelen, og gir evig salighet til alle som tror") (Tunsberg bispedømme).

Blir Guds gode gaver for generelt? Burde det vært føyd til "ved troen gir Han oss del i sine gode gaver"...? (Agder og Telemark bispedømme).

"sitt store fellesskap" er mindre spesifikt enn "kirken", og har vel ikke den store bærekraften.. (Oppsal menighet).

"Nådens kilde" er et teologisk dårlig uttrykk. (1) Det gjelder omtalen av dåpsvannet som "en nådens kilde". Hva er det? Er det vannet som er kilden til nåden? Er det ikke ordet om Jesu død og oppstandelse som er kilden? Det virker som om denne metaforen om vannet som en nådens kilde løper løpsk med hensyn til teologiske assosiasjoner (Hamar bispedømme).

Frelsesmetaforikken i forslaget er variert, men flere av de anvendte uttrykkene blir nokså frittstående og uten hold i liturgien som helhet. Det gjelder blant annet (den hyppig uttrykte) tanken om dåpen som "en ny fødsel", likedan uttrykket "nådens kilde", men også de enkeltstående utsagn om renselse (hva i all verden skal en renses fra?) og om inntreden i Guds rike. [...] har vært mer opptatt av å ikke si "gale" eller støtende ting, enn å si noe riktig og viktig. Prisen er at forslagens dåpsteologi framstår som svært utydelig. Når språket gjennomgående må karakteriseres som en temmelig prosaisk mellomstil, blir helhetsinntrykket nokså matt og profil-løst (Teologisk fakultet).

Ut fra høringen er det grunn til å være nøye med hvilke ord eller metaforer om dåpen som vektlegges, og å la disse komme i en kontekst hvor de blir forståelige og i en naturlig progresjon i dåpsliturgien. Som det er sagt i sitatet ovenfor: hvis man anvender ordet "renses" om dåpen, men ikke på forhånd har sagt noe som gir hjelp til å forstå hva man renses fra, blir ordet uforståelig, selv om det i seg selv er et riktig og viktig ord om dåpen.

Noen høringsinstanser peker på at stedet for å si noe om dåpen som frelseshandling er i dåpsliturgiens *innledningsdel*, sammen med takken for livet (Stavanger bispedømme, Bjørgvin bispedømme m.fl.). Slik kan de ord som etter hvert anvendes i dåpsliturgien "klinge med" videre. I mange andre kirkers dåpsliturgier sies det tidlig i dåpshandlingen noe utførlig om hva dåpen er og om bakgrunnen for at dåpen er nødvendig til frelse. I den norske dåpsliturgitradisjonen har denne dåpsforklaring vært fordelt på flere steder, slik også i gjeldende dåpsliturgi (1978): Både i innledningsdelen og etter dåpsbefalingen gis det slike forklaringer på dåpens nødvendighet i gjeldende dåpsliturgi.

Den sterke vekt som skapelsesteologien har hatt i Forslagets innledningsdel, synes å ha tatt bort denne mulighet til å ha en lengre dåpsforklaring i den innledende del, påpeker noen. Setningen i Forslaget 2008 om at ”vi lever under syndens og dødens vilkår” ble derfor lagt i forkant av forsakelse og troen.

For å komme til rette med kritikken i punkt 5 og 6 foreslås det derfor å ha en mer utførlig dåpsforklaring tidlig i liturgien. En har gjort forsøk på å fordele dåpsbelæringen på flere punkter, men kommet til at den bør legges i innledningsdelen, slik dåpsliturgien i de fleste andre kirker har gjort.

- *I det fremlagte forslaget er det særlig i den innledende dåpsforklaring forsøkt å forklare dåpen som nødvendig til frelse. En nærmere drøfting av dette gis i kommentarene nedenfor til side 1 i dåpsliturgien.*

7. Sammenhengen mellom dåpen og troen.

I høringen svarer mange også nei på spørsmålet: ”Uttrykker forslaget på tilstrekkelig måte sammenhengen mellom dåpen og troen?” 45,8 % av alle høringsuttalelsene gir dette svaret, men det er på dette punkt en betydelig forskjell mellom prøvemenighetene (hvor 29,4 % svarer nei og 67,6 % svarer ja) og høringsinstansene (hvor 62,5 % svarer nei og 34,4 % svarer ja).

Noen høringsinstanser etterlyser troen forstått som *tillit til Guds løfte* (latin. *promissio*), slik den lutherske kirke alltid har lagt vekt på (Hamar bispedømme, Teologisk fakultet, Tunsberg bispedømme). En menighet skriver:

Selv om sammenhengen mellom dåp og tro nevnes flere ganger i liturgien, savner vi et frimodig uttrykk for at troen er en gave som vi kan oppdage og ta imot gjennom dåpen. Vi har opplevd at dåpens sakramentale karakter ikke bare gjelder den som blir døpt, men også kirken som fellesskap. For alle som er til stede blir troen fornyet når vi er vitner til at nye mennesker blir døpt. Denne sammenhengen mellom dåp og tro kunne være uttrykt sterkere i forslaget, ved at den sakramentale glede fikk komme sterkere til uttrykk, for eksempel gjennom menighets svar. Sammenhengen mellom dåp og tro må uansett ikke utformes slik at troen kan oppfattes som noe vi må yte i tillegg til dåpen for å gjøre den gyldig” (Gressvik menighet).

Andre etterlyser generelt en sterkere sammenheng mellom dåpen og troen og viser til (Skriftens og Katekismens ord) om at ”Den som tror og blir døpt, skal bli frelst.” En menighet uttrykker at ”*det blir så sterk betoning av foreningen med Kristus i dåpen at hans ord om å ta imot dette i tro, blir satt i skyggen*” og etterlyser et sterkere uttrykk for troens nødvendighet (*Eide menighet*).

En høringsinstans uttrykker at ”*det kan virke som at muligheten for å miste troen og sin kristne identitet ikke lenger er en aktuell mulighet*” og etterlyser formuleringer fra gjeldende liturgi som ”tatt deg inn i sin troende menighet”, ”for at han/hun kan bli hos

Kristus når han/hun vokser opp” og ”Han styrke deg med sin nåde til det evige liv” (Den norske kirkes presteforening).

- *I det fremlagte forslaget er troen og sammenhengen mellom troen og dåpen forsøkt styrket på følgende måter:*
- *1. Ved at løftekarakteren ved dåpshandlingen fremheves sterkere ved formuleringen ”etter sitt ord og løfte.*
- *2. Ved at Matt 28 introduseres som ”Vår Herre Jesu Kristi ord om dåpen og troen”, som fremhever den dobbelte befaling i denne teksten (døp.. og lær dem).*
- *3. Ved en ny formulering før fadderformaningene som fremhever alle døptes kall til vitnesbyrd og tjeneste.*
- *4. Ved at formuleringene fra gjeldende liturgi ”tatt deg inn i sin troende menighet” og ”Gud styrke deg med sin nåde til det evige liv” er tatt inn igjen.*

8. Andre kritiske innvendinger

Andre enkeltheter i kritikken av Forslaget 2008 vil bli berørt nedenfor i de kommentarer som følger til de enkelte punktene i det fremlagte liturgiforslaget.

9. Spørsmålet om betydelig bearbeiding og eventuell ny høring

Enkelte menigheter og høringsinstanser spør om et nytt forslag til dåpsliturgi burde sendes ut til ny høring før det vedtas. Mer fremtredende er imidlertid understrekningen av en kritisk bearbeiding av liturgien i lys av høringssvarene.

Det teologiske Menighetsfakultet mener at ”*det må arbeides mer med de teologiske forutsetningene for reformforslagene... vi anbefaler at Forslaget bearbeides på grunnlag av innkomne høringsuttalelser og erfaringer fra prøvemenighetene, for så å gjennomgå en ny og endelig høringsprosess.*”

Møre biskop skriver at ”*sjølv etter endringar som kjem i høyringa, vil dette måtte sendast ut på høyring igjen.*”

NLA skriver:” *Denne må radikalt omarbeidast, dersom den skal stå som eit godt og gyldig uttrykk for evangelisk-luthersk frelseslære og dåpsteologi*”.

Björgvin bispedømme skriver: *Den noverande dåpsliturgi er god og det trengst eigentleg ikkje ein heilt ny liturgi, kanskje heller justeringar for å få med skapingsperspektivet og takkebøn for barnet. Forslaget er ikkje betre enn den nåverande og må omarbeidast. Björgvin har eit forslag til ei slik omarbeiding av forslaget som vert lagt ved høyringssvaret.*

Universitet i Bergen skriver: ”*Forslaget innebærer en svekkelse av kirkens dåpsteologi og liturgi.*”

Andreas Aarflot skriver: *En dåpsliturgi som den Kirkerådet har sendt ut, som underslår dåpens kraft til å rense fra synden, rokker i virkeligheten ved den lutherske*

lære om rettferdiggjørelsen som en nådeshandling av Gud overfor et menneske som ikke i seg selv har fortjent en slik nåde.

FBB skriver: Forslaget svekker vår kirkes bekjennelses tale om arvesynden, jf. CA II, på en slik måte at dette får alvorlige implikasjoner for dåpslæren”. Talen om syndenes forlatelse i dåpen, som er sentral i NT (for eksempel Apg 2,38), er så å si fraværende.

Ask, Herdla og Tveit menigheter skriver: *Helhetsvurderingen vår er derfor at vi ser positive ansatser, men resultatet er teologisk svakt og lite sakssvarende for en luthersk dåpsliturgi.*

Meland menighet skriver: *Samanlikna med gjeldande liturgi er framlegget ei teologisk avsvemming og ei utydeleggjering av innhaldet i dåpen sett på bakgrunn av NT og vår lutherske vedkjenning.*

Når det her konkluderes med at det ikke er påkrevet med en ny høring, er grunnen til dette at høringen gir god hjelp til å gjøre nødvendige endringer, og at en mener at dette er gjort i det fremlagte forslaget. Også konsultasjonen om dåpsliturgi i april 2010 hvor et revidert forslag ble fremlagt og fikk betydelig oppslutning, gir også grunn til at saken - eventuelt etter nye presiseringer og revisjoner - bør fremmes for Kirkerådet og deretter oversendes Bispemøtet til læremessig behandling.

10. Til enkeltheter i det fremlagte forslaget

Her vil det kun bli gitt kommentarer til enkelte punkter, da mange valg forklarer seg selv.

Side 1:

I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Innledningsordet kan ses i sammenheng med forslaget til Ordning for hovedgudstjeneste, hvor det fremgår at man kan åpne gudstjenesten med et annet innledningsord, fordi en prioriterer at dette innledningsordet alltid skal lyde ved starten på dåpshandlingen.

Vi skal i dag feire dåp

Flere høringsinstanser problematiserer uttrykket ”feire dåp”, men en har ikke funnet andre ord for dette. Denne setningen bidrar også til å ”sette dåpshandlingen” i gudstjenesten på en måte som er forståelig for alle.

I den videre formulering er det tatt inn et nytt poeng som ikke har bakgrunn i Forslaget 2008 eller i høringen: Det er en fremheving av at foreldre og faddere selv har ønsket at deres barn skal bli døpt og bringer sitt barn til dåp.

Vi er skapt til å leve i fellesskap

Her er dåpsforklaringen lagt inn med særlig vekt på fellesskapsbegrepet. I tråd med nåværende liturgi og med dåpsliturgikonsultasjonen er Joh 3,16 lagt inn. Siden man går rett fra skapelse via syndefall til dåpen, kommer Guds sendelse av sin Sønn som et viktig

sammenbindende element til slutt. Fordelen ved å gå direkte fra skapelse og syndefall til dåpen, er at forklaringen ikke gir et for massivt og oppramsende inntrykk og at sammenhengen med dåpen ikke forsvinner eller kommer for sent inn.

”Syndefallsvirkeligheten” uttrykkes ved at *felleskapet* er brutt, og gjelder menneskets forhold i alle relasjoner, til Gud, medmennesket og alt det skapte (jfr. BEM-dokumentets ord om *broken-ness*). Det er en referanse til nyskapelsen (Rom 8) i siste setning, og det kosmiske, eskjatologiske perspektivet fra 1. setning bekreftes her. Dette siste motivet er også tatt opp igjen i henvendelsen til menighet før fadderformaning (side 7).

En har i prosessen vurdert en rekke alternative forslag til dåpsforklaringer, også forslag som har vært drøftet tidligere i prosessen fram mot Forslaget 2008, men det er det fremlagte forslaget tekst som anbefales overfor Kirkerådet.

Side 2:

Takkebønnene er bearbeidet ut fra to av takkebønnene i Forslaget 2008. Men dåpen er tydeligere tatt inn som motiv for takken. Det er også, i tråd med en etterlysning fra MF, utarbeidet en modell for egenformulerte takkebønner. Takkebønn er et fakultativt element i det fremlagte forslaget.

Side 2-4

Bibeltekstene

er kommentert tidligere. Joh 3,1-5 er prioritert som en mulig tredje lesning. Nye innledningsord til de enkelte tekstene er satt inn.

Side 5-6

Bønnene ved døpefonten.

To av bønnene ved døpefonten fra Forslag 2008 er bearbeidet med utgangspunkt i høringen. I tillegg er det formulert en lengre ”syndflodsbønn”. Den vil på grunn av sin lengde kanskje bli brukt mest ved dåp utenom hovedgudstjenesten, men det kan også være gode grunner for å anvende denne bønner, som beskriver frelseshistorien gjennom vannmetaforen, i enkelte hovedgudstjenester hvor for eksempel bibeltekstene som leses gjør dette naturlig.

Oppdras i den kristne tro

Ut fra høringen, og av mange andre grunner, har en funnet at begrepet ”oppdras” bør videreføres. Når ordet den kristne *forsakelse* ikke er videreført fra gjeldende liturgi, mener en at dette ikke er nødvendig på dette sted, da forsakelsen inngår i ”den kristne tro”. Forsakelsen er også tematisert i fremsigelsen av ”forsakelsen og troen”.

Korstegningen

Ut fra høringen er ordene *tegne* og *korsets tegn* beholdt, og begge setningene i dette leddet er beholdt fra gjeldende liturgi. En har drøftet om det skal være to korstegn (*på din panne og på ditt bryst*) eller 3 (*på din panne, på din munn og på ditt hjerte*), for å få fram det kroppslige og personlige i korstegningen, men det foreslås ett stort korstegn.

Etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling (døper jeg deg)

Denne innledningen til selve dåpshandlingen var ikke med i Forslaget 2008, men ble etterlyst i høringen fra enkelte og er nå tatt inn igjen.

Valget av preposisjonen ”i” eller ”til” Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn har det vært uenighet om i arbeidet fram mot Forslaget 2008, hvor det ble foreslått ”i”. Det greske ordet ”eis” kan bety både ”i” og ”til”. Kort sagt kan en si at (den norske preposisjonen) ”i” uttrykker fullmakten til å døpe, mens ”til” uttrykker overgangen som skjer i dåpen. 50,7 % av høringssvarene går for ”i”, mens 41.3 % går for ”til”. De fleste som kommenterer dette utførlig, ønsker å fastholde gjeldende liturgi og bibeloversettelsen, som har ”til”. Det foreliggende forslaget går også inn for det.

Side 7

..gjort deg til sitt barn og tatt deg inn i sin troende menighet...

I tilsagnet etter dåpen er både formuleringen ”gjort deg til sitt barn” og ”sin troende menighet” tatt inn igjen fra gjeldende liturgi. Et flertall av høringssvarene går inn for å beholde ”gjort deg til sitt barn” (52,7 % mot 40,5 %) og mange argumenterer utførlig for dette. I det økumeniske Lima-dokumentet heter det at det i dåpen bør være en erklæring om at de dømte ”have acquired a new identity as sons and daughters of God, and as members of the Church.” I denne sammenheng er det også relevant å vise til formuleringen fra Rom 8,23 som finnes i den innledende dåpsforklaringen. Her vises det til den endelige nyskapsen hvor ”vi vil bli Guds barn fullt og helt”.

Fremvisning

Det er foreslått at de dømte presenteres for menigheten her, uten at det er lagt inn noen form for veiledning om menighetens respons. En formulering er foreslått som bekrefter at de dømte er tatt inn i Kristi kirke og den lokale menighet.

Ved bruk av dåpslys er Joh 8,12 beholdt fra Forslaget 2008 og nærmere anvisning er gitt for hva man gjør med dåpslyset.

Kjære kristne

Et nytt ledd er tatt inn, for å understreke det kall og oppdrag alle dømte har, slik som Limadokumentet forutsetter ved dåp. Dette vil kunne fungere som en påminnelse om dåpen for alle som er til stede og kan trekke menigheten aktivt inn i dåpshandlingen. Et eskjatologisk og kosmisk perspektiv ut fra Rom 8 avslutter oppfordringen. Fadderformaning som følger rett etter, er å forstå som en spesifisering av det foregående ledd og tilføres mening ut fra det foregående.

Dere er vitner...

Denne formuleringen er noe revidert i forhold til gjeldende liturgi. Omsorgsmotivet er satt først og leder naturlig over til oppfordringen om forbønn. I stedet for nåværende formulering om å ”bruke den hellige nattverd”, er Forslaget 2008 fulgt med formuleringen ”delta i den hellige nattverd”. En rekke andre formuleringer og

tilnærminger til fadderformaningen har vært drøftet kontinuerlig under prosessen med å revidere Forslaget 2008, men en har landet på en svak revisjon av gjeldende ordning.

Fadervår

En rekke høringsinstanser fremhever at Fadervår hører naturlig hjemme ved hver dåp. Også folkepedagogiske grunner er trukket fram som et tungtveiende argument for å be Fadervår også når denne tekst bes eller synges i nattverdliturgien i samme gudstjeneste

Side 8:

Dåpssalme

I høringen etterlyser flere en tydeligere bruk av dåpssalme. Her fastslås at det alltid skal synges en dåpssalme ved dåp, men at denne kan plasseres ulike steder. Etersom dåpen i hovedsak tenkes lagt etter gloria i hovedgudstjenesten, vil det være god grunn til å synges dåpssalmen til slutt. Her må en imidlertid også ta hensyn til dåpssalmens tekst, om den er mest meningsfull foran eller etter dåp.

11. Dåp i egen gudstjeneste

Det fremlagte forslag til dåpsliturgi i hovedgudstjeneste bør også danne grunnstammen i liturgi for dåp *som egen gudstjeneste*. I tråd med den liturgien som gjelder i dag, er det naturlig å supplere det foreliggende forslaget med noen ledd, i denne rekkefølge:

Inngangssalme

Preken (etter takkebønn og skriftlesninger)

Salme etter prekenen

Forbønn

Dåpshandlingen (med dåpssalme)

Slutningssalme

Velsignelse og utsendelse

Det foreslås at administrasjonen utarbeider en utskrevet ordning for dåp i egen gudstjenesten på dette grunnlag, når dåpsliturgi for dåp i hovedgudstjeneste er endelig vedtatt.